

i el de *V. d'Ora*). I som ja prop de *Segarra*, i en particular dels seus *Ivorra*, *Biosca*, *Torà* etc, no gaire més enllà *Sanaüja*, *Les Oluges*, *Estaràs*, *Talavera*; en altra direcció *Salo*, *Canç*, *Súria*...I no cal dir que també tot entorn dels homònims 2, 3 i 4 predomina aquest colorit lingüístic.

Per acabar d'induir-nos-hi, trobem un parònim, ben semblant, en el territori propi de la llengua basca. *Yuarbe*: poble 22 k. al NNO. de Pamplona.

Cercant per aquí ens trobem, però, sol·licitats per quatre conjeitures etimològiques diferents. Com que totes 4 són perfectament sostenibles, o almenys molt defensables, les exposarem una a una, imparcialment

A) Els mots en *jaun*, el nom del 'Senyor' en basc, constitueixen una de les arrels més vives en el basc de tots temps i de totes les zones dialectals; i li venia ja del seu pare, comú amb l'ibèric. En les restes del qual, conservades per les fonts de l'Antiguitat, hom l'ha isolat, amb èxit, en alguns compostos com *Galdur-iaunin* (cf. bc. *galur/galdur* 'alt, de dalt').

Aquesta arrel, però, també es presenta, en les diverses formes i etapes del basc, en una variant *Iaur-*, no menys abundant i fecunda: subjecta a una alternança *n/r*, o evolució *-n- > -r-*, de la qual Mitxelena ha aplegat bastants i variats exemples (*Fon. Hist. Vca.* 309); entre ells un de tan conspicu com *jauregi* 'palau', del basc comú, o bé *jauretsi* «adorado»; hi ha encara *iaurgos*, ja en la més antiga i copiosa font de la llengua literària: Leizarraga (c. 1600) l'usa per traduir «imperium» de la Vulgata; i Oienhart emprà *iaurgelien* per «souverain». Jo mateix hi puc afegir un dels que s'acosten més a la base de *Jorba*: *Jaurbaracea*, en un document de 1258, del monestir d'Irache (Est de Navarra), que s'imposa analitzar com 'hort del Senyor' (veg. cpts. en NLL i NPP reunits per Mitxelena, *Apell.* s.v. *jaur-* i *baratze* 'hort' + article basc *-a* postposat).

Això ens il·lumina sobre el *Yuarbe* que ja ens havia cridat l'atenció també a Navarra: aquí hi ha evidentment el postfix *-be* 'sota de': que entra, com hem demostrat, en algunes desenes de NLL bascoïdes del domini català: entre ells, *SÁLA-BE*, d'on el NL *Salo*, veí de *Jorba*; *Áneu* etc.; *SAETA-BI-S > Xàtiva*, junt amb el seu parent *SATA-BON*, *Sedó* (30 k O. de *Jorba*). I no cal dir que encara més copiosament en la toponímia de Navarra.

Doncs, per què *Jorba* no seria un altre compost d'aquesta arrel, proveït de *-BE*? Justament això convé esplèndidament a la posició de *Jorba*, al peu del seu castell, anomenat constantment en les mencions antigues, i sota la puixança dels seus senyors multiseulars, que hem documentat en abundància, i hem constatat ben poderosos. En un mot: *Jor-ba* 'davall de Senyor'.

Contra això seria en va veure com objecció el detall que el nom de *Jorba* ha terminat en *-a*, des de

sempre, no en *-be* (com *Yuarbe*, *ÁNA-BIS* etc.). No ho seria per a qui hagi estudiat els temes bascològics i toponomàstics: car també s'hi troba la forma *-BA*: per ex. en l'arag. *Sádaba*, germà més modern del *SAETABIS* ibèric i del nostre *SATA-BON* (*Sedó*). Sigui per contracció de la forma articulada *-BE-A*, sigui com a variant dialectal ibèrica.

En canvi sí que els bons coneixedors de la nostra lingüística, i els experimentats en toponomàstica i etim. catalana, veiem una objecció (que semblarà insignificant a tot altre erudit) en la *ó* tancada de *Jorba*: que tancada degué ser sempre, com ens mostra la grafia *Jurba*, garantida per les firmes d'En Guerau de Jorba en persona, en dos testimonis dels més antics. Això s'oposa a un ètimon amb *AU*, que dóna *o ober-ta*, i és clar que no sols en els noms d'origen llatino-romànic, sinó igualment en els aborígens: anem a veure en l'art. *Josa* que aquest ve del basc *IAUSI*, i té *ò* oberta.

Cercariem alguna escapatória a un detall, al capdavant petit, — etim. pop., o contaminacions, o ultra-labialització causada per la *b* següent, o altres accidents de nivell merament català—, si no fos que en el navarrès *Yuarbe*, tampoc *ua* no lliga amb *AU*: car no és resultat de cap diftongació romànica, essent un NL netament basc, no pas aragonès ni basco-romànic. Llavors són dos detalls negatius, que fan trontollar més o menys tota aquesta etimologia, al·trament tan convincent.

Ara bé, la coincidència dels dos detalls inexplicats, em fa pensar en una explicació conjunta dels dos, que suggereixo —no sense reserva, perquè així entrem en terreny de fonètica combinada i opinable. La seqüència *jaurb* és complexa i difícil a la llum de la teoria de la sil·laba (la peça bàsica de la Lingüística saussuriana, completada per Grammont). Ara bé: aquestes sèries ultracomplexes estan exposades a alteració o simplificació: són d'articulació massa difícil, per l'acumulació de dues semivocals *j*, *y* immediates; i per poc que la *b* oscil·li cap a una articulació implosiva, aquí s'amuntega tot: *j*, *y*, *r*, *b* penjades totes quatre en una sola vocal.

Sovint llavors es produeixen fets no ben irregulars, però excepcionals en la fonètica de la llengua: en lloc de *aynta*, que hauria de ser el resultat del germ. *HAUNIΘA* en llengua d'oc (= fr. *bonte*), el que es troba en els trobadors és: adés *onta*, adés *anta*; en lloc del cat. *r̄pst*, germ. *RAUSTI-*, es troba en oc. ant. *r̄pst* i fins *rast* junt amb *raust*. Vet aquí, doncs, per què, en lloc de *Yaurbe*, en aquell topònim navarrès es va fer *Yuarb*, doncs, llavors bé pot ser que *IAUR-BE-A* es vagi simplificar en *IURBA* pare del *Jorba* de l'Anoia: o sigui si s'havia arribat a *IURBA* des de *IAUR-BE-A* passant per *iaurbja*³

En tot cas aquest epíleg dubtós, obliga a prestar gran atenció a les altres vies etimològiques bascoïdes